

ՍԵՎԱԿ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

*ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական
իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

SEVAK POGHOSYAN

*PhD Applicant at the Chair of Criminal Law at the
Faculty of Law, YSU*

СЕВАК ПОГОСЯН

*Соискатель кафедры уголовного права
юридического факультета ЕГУ*

ՀԱՆՑԱԿԻՑՆԵՐԻ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՉՀԱՋՈՂՎԱԾ ՀԱՆՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ

CRIMINAL LIABILITY OF ACCOMPLICES IN CASE OF FAILED COMPLICITY

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СОУЧАСТНИКОВ ПРИ НЕУДАВШЕМСЯ СОУЧАСТИИ

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ «**Եթե կազմակերպչի, դրդիչի, կամ օժանդակողի գործողությունները չեն հաջողվում իրենցից անկախ հանգամանքներով, ապա այդ անձանց պատասխանատվությունը վրա է հասնում համապատասխան հանցագործության նախապատրաստության համար**»:

Խոսքն, այսպես կոչված, չհաջողված հանցակցության մասին է: Քրեական իրավունքի տեսության մեջ առանձնացվում են չհաջողված հանցակցության մի քանի դրսևորումներ. դրդիչին կամ կազմակերպչին չի հաջողվում կատարողի մեջ հանցանք կատարելու դիտավորություն առաջացնել կամ, թեև, հաջողվում է կատարողի մեջ առաջացնել հանցանք կատարելու դիտավորություն, սակայն վերջինս ձեռնամուխ չի լինում հանցանքի կատարմանն այլ պատճառներով (կամովին հրաժարվում է հանցագործությունից, ծանր հիվանդանում է ու զամվում անկողնուն, մահանում է և այլն): Որոշ քրեագետներ չհաջողված հանցակցություն են համարում նաև այն դեպքը, երբ հանցագործությունն ավարտին չի հասնում կատարողի կամքից անկախ հանգամանքներով¹: Գործող ՀՀ քրեական

¹ Տե՛ս *Տարկիսովա Յ.Ա.*, Уголовное право, Общая часть: учебное пособие / Յ.Ա. Տարկիսովա. – Минск: Тесей, 2005, էջ 271:

օրենսգրքում այս վերջին դեպքը չհաջողված հանցակցություն չի համարվում և հանցակիցների արարքը որակվում է հանցագործության նախապատրաստություն կամ հանցափորձին հանցակցություն: Հանցակիցների արարքի որակումը առաջարկվում է նաև կապել նրա հետ, թե հանրորեն վտանգավոր արարքի որ փուլում է այն ավարտվում: Եթե արարքն ավարտվում է կամ խափանվում է հանցափորձի փուլում, ապա հանցակցել փորձողի արարքը պետք է որակել որպես հանցափորձ, իսկ եթե արարքը խափանվել է նախապատրաստության փուլում, ապա՝ հանցագործության նախապատրաստություն²: Փաստորեն այդ դեպքում հանցակիցների արարքների որակումը ոչնչով չի տարբերվի այն իրավիճակներից, երբ հանցագործությունն ավարտին չի հասնում կատարողի կամքից անկախ հանգամանքներում, ինչպես դա նախատեսված է ՌԴ քրեական օրենսգրքում:

Քրեական իրավունքի տեսության մեջ առաջարկվել է նաև չհաջողված հանցակցության դեպքում հանցակիցների արարքները որակել որպես ավարտված հանցակցություն³: Կարծիք է արտահայտվել նաև, որ այդ դեպքում արարքը պետք է որակել և՛ հանցակցություն, և՛ հանցափորձ⁴:

Չհաջողված հանցակցության իրավիճակներում, ըստ ՀՀ քրեական օրենսգրքի, մյուս հանցակիցների արարքները պետք է որակվեն որպես **հանցագործության նախապատրաստություն**: Մասնագիտական գրականության մեջ ընդունված է առանձնացնել նաև չհաջողված հանցակցության հետևյալ դրսևորումները.

1) **չհաջողված կազմակերպչական գործունեություն**, երբ կազմակերպչին չի հաջողվում հանցանքի կատարման համար անձանց համախմբել, որովհետև վերջիններս չեն ընդունում կազմակերպչի առաջարկը կամ սկզբում համաձայնում են, սակայն հետագայում հրաժարվում են հանցանքի կատարումից, ինչպես նաև, երբ կազմակերպիչը փորձում է ստեղծել կազմակերպված հանցավոր խումբ կամ հանցավոր համագործակցություն, բայց դա նրան չի հաջողվում (ինչպես արդեն նշել ենք, մեր կարծիքով, սակայն կազմակերպչի ինստիտուտն ավելորդ է),

բ) **չհաջողված դրդչություն**, երբ կատարողը չի համաձայնում կատարել հանցանքը կամ համաձայնելուց հետո կամովին հրաժարվում է հանցագործությունից,

գ) **չհաջողված օժանդակություն**, երբ կատարողը սկզբում ընդունում է օժանդակողի աջակցությունը, իսկ հետագայում կամովին հրաժարվում է հանցագործությունից, կամ երբ օժանդակությունն աջակցություն է ցույց տալիս մեկին, ով ընդհանրապես չունի հանցանքը կատարելու մտադրություն, կամ երբ օժանդակել ցանկացող անձը փորձում է միջոց կամ գործիք տրամադրել կատարողին, սակայն բռնվում է իրավապահ մարմինների կողմից և չի կարողանում դրանք

² Տե՛ս *Башукова Б.В.*, К вопросу о квалификации неудавшегося соучастия., <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/159278/1/21-24.pdf>:

³ Տե՛ս *Трайнин А.Н.*, Учение о соучастии., М., 1941, էջ 27:

⁴ Տե՛ս *Сафин А.Ф.*, Неудавшееся подстрекательство: понятие и вопросы квалификации., http://apel.ieml.ru/storage/archive_articles/9272.pdf:

տրամադրել⁵: Համաձայն ենք տեսության մեջ առաջ քաշված այն կարծիքին, որ օժանդակությունը կարելի է չհաջողված համարել նաև, երբ օժանդակողը միջոց, գործիք, տեղեկատվություն, խորհուրդ կամ ցուցում է տրամադրում կատարողին, իսկ վերջինս ընդհանրապես չի օգտվում դրանցից և հետագայում հանցանքի համար օգտվում է այլ գործիքներից, այլ ցուցումներից և այլն: Չհաջողված հանցակցություն են նաև այն դեպքերը, երբ անձը դրդում կամ օժանդակում է այնպիսի անձի, որը հասած չի լինում քրեական պատասխանատվության տարիքի կամ հանրորեն վտանգավոր արարքը կատարում է անմեղսունակության վիճակում, իսկ նա չի գիտակցում այդ հանգամանքը, ապա «անպիտան» անձին հանցանքի կատարմանը ներգրաված անձի արարքները պետք է որակվեն որպես համապատասխան հանցագործության նախապատրաստություն, եթե նույնիսկ հանցագործությունն ավարտվում է:

Քրեական իրավունքի տեսության մեջ առաջարկվել է նման դեպքերում արարքը որակել որպես համապատասխան հանցագործությանը հանցակցելու նախապատրաստություն⁶:

Ինչպես արդեն նշել ենք, առաջարկվում է նաև արարքի որակումը կապել նրա հետ, թե հանրորեն վտանգավոր արարքի որ փուլում է այն ավարտվում: Եթե արարքն ավարտվում է կամ խափանվում է հանցափորձի փուլում, ապա հանցակցել փորձողի արարքը պետք է որակվել որպես հանցափորձ, իսկ եթե արարքը խափանվել է նախապատրաստության փուլում, ապա՝ հանցագործության նախապատրաստություն:

ՌԴ իրավակիրառ պրակտիկայում երբեմն չհաջողված հանցակցության նման իրավիճակներում անձի արարքը որակվում է որպես ավարտված հանցագործությանը հանցակցություն⁷, ինչը չի բխում ՀՀ քրեական օրենսգրքում առկա կարգավորումներից:

Քրեական իրավունքի տեսության մեջ առաջարկվում է նաև նման դեպքերում արարքի որակման այլ տարբերակ՝ որպես հանցագործության դրդչության փորձ: Այս մոտեցումը հանդիպում է նաև ՌԴ դատական պրակտիկայում⁸: Բայց արարքի որակման այս տարբերակը գործող քրեական օրենսգրքի պայմաններում հնարավոր չէ, որովհետև այն չի նախատեսում հանցակիցների արարքի որակման նման տարբերակ:

Բայց, ինչպես արդեն նշել ենք, մենք այն համոզման ենք, որ նման ինստիտուտ պետք է նախատեսվի ՀՀ քրեական օրենսգրքում այնպես, ինչպես այն առկա է որոշ արտասահմանյան երկրների քրեական օրենսդրություններում: Այսպես, ԳՖՀ քրեական օրենսգրքի 30-րդ պարագրաֆի 1-ին մասի համաձայն՝ «Ով

⁵ Տե՛ս *Путецкий В.*, Неудавшееся соучастие в преступлении // Российская юстиция, № 4, 2003, էջ 51:

⁶ Տե՛ս *Васюков В.В.*, Виды соучастников в Уголовном праве России., Автореф., дисс., на соиск. учен. степени канд., юрид., наук., СПб, 2008, էջ 5:

⁷ Տե՛ս Определения Верховного суда РФ № 56-ДП-04-20 от 20 мая 2004 г.; № 85-о11-10СП от 23 июня 2011 г.; № 81-д 10-11 от 1 июня 2010 г. Доступ из справ.-правовой системы «Консультант-Плюс»:

⁸ Տե՛ս *Корнеева А.В.*, Теория квалификации преступлений: Учебное пособие для магистрантов. М., 2018, էջեր 51-52:

փորձում է հակել կամ դրդել մեկ այլ անձի հանցանք կատարելու, նա պատժվում է հանցափորձի կանոններով ...»⁹: Ըստ էության չհաջողված հանցակցության դեպքերում հանցակիցներն իրականացնում են հանցակցության կոնկրետ տեսակ (դրդիչ, օժանդակող) համարվող արարքի օբյեկտիվ կողմի մի մասը, կամ նույնիսկ ամբողջ օբյեկտիվ կողմը (ասենք օժանդակության որոշ դեպքերում) սակայն այդպես էլ չի հաջողվում հանցակցությունն ավարտին հասցնել: Այլ կերպ ասած, նրանք փորձում են հանցակցել, ինչը չի հաջողվում՝ իրենց կամքից անկախ հանգամանքներով: Ուստի առաջարկում ենք օրենքի հետևյալ ձևակերպումը՝ «Եթե հանցագործությունը չի ավարտվում դրդիչի կամ օժանդակողի կամքից անկախ հանգամանքներում, նրանք ենթարկվում են պատասխանատվության իրենց դիտավորության մեջ ընդգրկված հանցագործությանը հանցակցելու փորձի համար՝ հղում կատարելով սույն օրենսգրքի Հատուկ մասի համապատասխան հոդվածին, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի համապատասխան մասին և 34-րդ հոդվածին»:

Annotation. The article touches upon the issues of qualifying the actions of accomplices in case of failed complicity. Introducing certain types of failed complicity in the theory of criminal law, and the proposed versions of qualifying accomplices in those cases, the author defines his own version of qualifying the actions of accomplices in case of failed complicity and suggests qualifying the action of the accomplice as an attempted complicity.

Аннотация. В статье анализируются вопросы квалификации действий соучастников при неудавшемся соучастии. Рассматривая отдельные виды неудавшегося соучастия в теории уголовного права и предлагаемые варианты квалификации действий соучастников в таких случаях, автор дает определение своего варианта квалификации действий соучастников при неудавшемся соучастии, предлагая охарактеризовать действия соучастника при неудавшемся соучастии как попытку соучастия.

Բանալի բառեր – չհաջողված հանցակցություն, դրդիչ, օժանդակող, հանցագործությունից կամովին հրաժարվել, հանցագործության նախապայտրաստություն, հանցափորձ:

Keywords - failed complicity, instigator, facilitator, voluntarily renounce the crime, crime preparation, attempted crime

Ключевые слова: неудавшиеся соучастие, подстрекатель, пособник, добровольно отказать от преступления, приготовление к преступлению, покушение на преступление.

Ս. Պողոսյան - ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի ամբիոնի հայրորդ, էլ. հասցե՝ sevapoghosyan91@mail.ru:

Ներկայացվել է խմբագրության 22.01.2021 թ., տրվել է գրախոսության 22.01.2021 թ., երաշխավորվել է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի ամբիոնի վարիչ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության 17.03.2021 թ.:

⁹ Տե՛ս Уголовное законодательство зарубежных стран, М., 1999, էջ 258:

**ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ/CRIMINAL PROCEEDINGS/
УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС**

Գ.Մ. ԳՐԻԳՐՅԱՆ

Председатель Следственного комитета Республики Армения, государственный советник юстиции третьего класса, кандидат юридических наук

Հ. Մ. ԳՐԻԳՐՅԱՆ

ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահ, արդարադատության երրորդ դասի պետական խորհրդական, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

H. M. GRIGORYAN

*Chairman of the Investigative Committee of the Republic of Armenia,
State Counselor of Justice of the Third Class, Candidate of Law Sciences*

**УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ
РАССЛЕДОВАНИЯ ДЕЛ О ПРИВЛЕЧЕНИИ К ОТВЕТСТВЕННОСТИ
ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОГО РУКОВОДСТВА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ЗА СОВЕРШЕНИЕ
ВОЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В КОНТЕКСТЕ
МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ РЕГУЛИРОВАНИЙ**

**ԱԴԻԲԵՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻՆ
ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱՐԿԵԼՈՒ
ԳՈՐԾԵՐԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

**CRIMINAL PROCEDURAL FEATURES OF THE INVESTIGATION OF
CASES ON INVOLVEMENT OF REPRESENTATIVES OF THE
MILITARY-POLITICAL LEADERSHIP OF THE REPUBLIC OF
AZERBAIJAN FOR COMMITTING MILITARY CRIMES IN THE
CONTEXT OF INTERNTIONAL LEGAL REGULATIONS**

В целях всестороннего изучения проблем уголовно-процессуального порядка расследования военных преступлений, совершаемых военно-политическим руко-